

Esterházy Péter

KÁR

– a végekről –

Induló folyóiratba írni jó, ilyenkor valami zsbongó bizsergés bizsergeti az ember mellkasát, előre köszönnek neki a személyi számítógépek, a szakácsa pedig, mert mért ne volna szakácsa (kinek is?), meglepetésül bárányfarkat ad föl rántva, ami olyan, mint a borjúláb, csak még finomabb, mert remegőbb, törekenyebb: édesapám, e marcona, barokk főúr, elnézést, elkevertem (szándékosan, hogyan is másképp), vissza a kezdéshez, megszűnő folyóiratba nem jó, ilyenkor valami zsbongó bizsergés bizsergeti, kuss! Nem jó, de főleg nehéz, hacsak nincsen készen valami adható. De adható-e *most*? Most, amikor. Fölvetődik, ami máskor nem vagy nem okvetlenül, a szükségszerűség hiánya; az *utolsó*, ha nem is különöset, de valami sajátost igényel, ami aztán anyagidegen meghatódottsághoz vezet. Búcsúbeszédfoszlányok kavarnak hirtelen, hüppögő asszonyok és lelassult, néma férfiak, drágahalottunkalegnagyszerűbbapaeosztályvezetőhelyettes, tompán puffannak a közhelyesen nehéz göröngyök. Csak hát temetésen, halottbúcsúztatón az ironia útjai járhatatlanok. És drága halottunk érdemei érdektelenek. Veszteségeink számbavétele csupán önzés. Régi sérelmek fölhánytorgatása neveléses. Az örökkévalóság mint koordináta-rendszer – hát azt most aktuálisan (délelőtt, szemerkél az eső, az imént ismét hazugságon kapták a kormányt, és a forint is javult) épp nem leljük.

*

Eredendően Eörsi Istvánról lehetett volna, akartam volna írni, jó is lett volna, úgy értem, kéne. Nincsenek most kéznél a könyvei, mert ha itt lennének, lehetne kis kollázst csinálni, pontosabban olvasgatni, jegyzetelni, vele lenni, és erről hírt adni.

Vele kapcsolatban első az automatikus sóhaj, hogy de hiányzik most, hangsúly a moston, hiányzik a hadakozó okossága (amely sokszor volt igazságtalan, sokszor bántott meg embereket), amellyel nekirontott minden tekintélynek vagy inkább a tekintélyelvű gondolkodásnak, mert abban a gondolkodás hiányát látta, üres hivatkozást, hazugságot. Tudnék anekdotázni itt, kárára, hasznára. Manapság aranyélete volna a harci kedvének.

Megint eszembe jut a halála előtti arca. Ahogy a szemgödre egyre mélyebb lett, és megváltozott a szemének örök csillogása. Elszállt a remény. Vége van, mondták a szemek, és semmi mást nem mondtak akkor már. A kétféle arca, a vigyorgó, amely védte egész életében, így mondta, enni, inni, sőt, zabálni (azok a szépen lesütött fűszeres húσαι!), meg ez a végső, a szem, benne a semmi. Ennyi, ilyen, ez jut az eszembe, írtam volt, meg ez: *ecce homo*.

De még egyszer már nem akarom írni, nem tudok mást, mindig ugyanezek jutnak az eszembe: a politikai vagy inkább társadalmi hiánya, hiánya mint hazafié, aztán az életet élvező, ki vigyorogva fut át (anti Bóni grófként) az életen (eggyel több az élet a mondatban, de ez legyen az én problémám; az), a tisztessége, ahogy végignézett a saját ötvenes évekbéli, rákosista múltján, múltfeltárás, melyben a társadalom egésze a mai

napig nem követte, eszembe jut az is, hogy milyen másképpen gondolkodtunk szinte mindenről. Ahogy játékos-komolyan mondta: „Nem esett jól, hogy nyilvánosan megvédte.” Valahogy így. De jólesett neki. Meg nem is.

Kéne csinálni egy Best of Eörsit.

*

A homárgyilkos, így nevezték, és mint ilyen szerzett nevet magának. Magyarországról a homárok mára már elmenekültek, elébb az óceánok, aztán a tengerek és így a homárok is. (S csak utána az egyetemisták, és azok se mind.) Hősünk a magyar homárgyilkosok keserű kenyerét ette hát. Hol vannak azok a régi, rőt páncélos idők, midőn még üptre kibérelték őket, olykor egész napra akár... Miközben mindenféle gyilkosok, rablók és más gazemberek részesülnek a társadalom elismerésében, a homárkillereknek csak megaláztatás a részük. Örök inkognitó immár a sorsuk, nix fényes szerződések, víg gyilkolászások, vad évések.

Az az igazság, hogy már nincs is Magyarországon demokrácia, tollhiba, nincs is már homárgyilkos, ezt az egyet, a miénket kivéve, ő megmaradt magnak. Nincs egyszerű élete. Ahhoz például, hogy eljusson Smögen szigetére, ahol a svéd ősz egy bizonyos(?) napján már évszázadok óta úgynevezett homárnapot tartanak, ahol ő... de várjuk ki a végét, a véget, szóval ahhoz előbb amolyan fedőműveletként el kellett jutnia a göteborgi könyvvásárra. Hát ehhez persze még előbb írnia kellett egy regényt. Illetve lett volna egy újabban jól működő polito-lojaló út, de azt valamiért nem akarta. Vagy csak későn jelentkezett? Ne már, hogy minden bokorban egy hős szülessen! Mindenesetre azt mormolta maga elé, hogy tehetnek egy szívességet. Maradt a regénynél, igaz, ami lett, nem lett egészen úgy regény, ahogy például *A kőszívű ember fiai*, de manapság ki tudja, mi is a regény. Úgy igazán.

A fordítója lakott a szigeten. A homárgyilkos úgy tett, mintha egy hátalelt magyar regényíró volna, vagy hát olyan prózás, és megérkezett a szigetre. A sziget apraja-nagyja homárlázban égett. Északi szélben nem mozdul a homár, ezt mondták azután a halászok kora délután, mikor az első bárkák visszaérkeztek a vártnál kevesebb zsákmánnyal. Szóval északi szélben nem, bólintott a homárgyilkos, örökre megjegyezve e bölcsességnek tetsző, tapasztalatnak látszó és igaznak tűnő mélysvéd ízét.

Ám a szomszéd, a halász, kinek természetesen az apja is halász volt, viszont a nagyapja a Manchester Cityben futballozott, akárha egy elrontott Darvasi-noveletben, mégiscsak elhozta a három megígért darabot, mintegy a szájától elvonva a falatot. A homárgyilkos önkritikus családással vette tudomásul, mennyire hidegen hagyja őt ez a száj. Mennyire nem szolidáris evvel a szájjal. Igen, a homárgyilkosnak a homár és a gyilkolás mindennél fontosabbnak mutatkozott. Továbbra is úgy tett, mintha jókedvű, kiegyensúlyozott magyar író volna (mint ilyen egy raritás), de, ahogy a költő mondja, szemében különös fény villant, és a nagy fazékban vizet kezdett el forralni segítőkészen. Hidegen, hideg szívvel eresztette be, inkább pottyantotta, pottyantotta be a három állatot, a három élő lényt a (nagyon) meleg vízbe.

Tette, mit tennie kellett, nevetségesnek találta volna a lelkifurdalást vagy effélét. Homár vízben, van-e ennél természetesebb? Kereste a szemüket ott a csápok és ollók közt, a tekintetüket. Mélyen a szemükbe nézett. Ennyi volt... De nem mondta ki hangosan. A rákollók le voltak kötözve, így csak kis mocorgás lehetett a fazékban. Ennyi, urak. Lehet, hogy nők. Dámák. Milyen nemű lehet egy rák? Gimnáziumi anyag. *A homárgyilkos*, nem is volna rossz cím. Eine Erzählung. Na ja, egyszerű történet, sacra

száz oldal. A bugyborékoló vízben a homárok az utolsókat rúgták. Valahogy oxigén is jött belőlük, ők is bugyborékolnak, halk zajcscák, mintha az utolsó lehetőséget lehelnék ki.

A természet brutális és szép. Schönheit ist kompliziert, mondta állítólag Goethe Schillernek, mielőtt szájon csókolta volna jó nevű szellemi társát. Nehéz volna megmondani, hogy a homároknak vagy a gyilkosnak jutott-e eszébe Peter Rudl, német aranyköpő mondása: Nincs megrázóbb, mint a szépség.

Ahogy mindig, a vég közeledtével a homárgyilkos igyekezett megnyugtatni a homárokat, örök életet ígért nekik – aiolival. Telt az idő, a fehér hús elvált a páncéltól, fehérborok repültek a fehér abrosz fölött, víg baráti beszélgetés zsongott a kései órákig, lassan az utolsó fények is kihunytak a szomszédos házakban, a halászok hajnalban kelnek. A homárok könnyű álmot ígértek.

*

„Édesapám fölszólította a gyerekeit, mondjanak mondatot az apjukról. Pontosabban: ha mondani kéne egy mondatot (szót, történetet), mi volna az. És hogy ez neki fontos volna, bírna némi fontossággal, de ne csináljanak belőle ügyet, vagyis ne gondoljanak a felelősségre, majd ő, édesapám, gondol rá, mire másra is volna egy édesapa, nemde. És hazudhatnak is (a gyerekei), ha úgy könnyebb, egyébként, jegyzi meg, nem könnyebb, édes mindegy, neki kell majd ezekből, akár az igazságból, akár a hazugságból, igazságot csinálnia. Azok hallgattak. Egy szót sem értettek. Édesapám segíteni próbált. Hát például, hogy meghal, és hogy akkor, hogy akkor mit mondanátok. Kár.”

Kántor Péter

IKAROSZ BUKÁSA

P. Brueghel azonos című festménye nyomán

Csak zuhant és zuhant és zuhant,
közben látta a tengert és látta a földet,
legelésző birkákat, egy földművest, egy halászt,
látta a fák leveleit külön-külön és együtt,
de őt mintha senki se látta volna, még az eget kémlelő pásztor se.
Hát hogy lehet valaki ennyire láthatatlan?

Már hogy ne lehetne? – felelte saját magának,
hiszen ő aztán igazán tudja, milyen az, mivel járhat,
ha valaki nem oda néz, ahová néznie kell,
vagy ha nem fordítja el időben a fejét,
ha nagyon belefeledkezik abba, amibe nem szabadna.